

Den glemte barndommen

Magne Raundalen

Magne Raundalen, denne månedens kronikkforfatter, er bestefar og spesialist i barnpsykologi, knyttet til Senter for Krisepsykologi i Bergen. Sammen med Marit Netland, Kjell Underlid, Ingunn Skre, Anne Skard og Peder Kjøs er han invitert av Tidsskriftet som fast kronikør. Neste måned: Marit Netland.

Det er meningen at du skal stusse over tittelen på dagens kronikk. Den glemte barndommen. For det er vel intet psykologisk tema som har vært mer påaktet og omskrevet i det siste tiåret enn nettopp barndommen. Ikke minst fordi longitudinelle studier har lagt nye år til sin lengde. I San Diego spurte man 18000 personer i alderen 20 til 90 år om påkjenninger de hadde opplevd i barndommen. Forskerne konkluderte med at en påkjenning sjelden kommer alene, en sjettedel hadde som barn opplevd tre eller flere såkalte «Adverse Childhood Experiences» – og de var blitt syke av det. Undersøkelsen er blitt berømt under navnet The ACEstudy (Felitti, 1998). I et samarbeid mellom Manchester University i England og University of Auckland på New Zealand slo man fast i en stor meta-analytisk undersøkelse at barnemishandling kunne være en hovedfaktor for utvikling av schizofreni (Hammersley & Read, 2006). For å heve oppmerksomheten på barndommens betydning har man også forsøkt seg med nye begreper. Betegnelser som «toxic parents» og «poisoned childhood» har i de seinere åra dukket opp så vel som boktitler som i bøker med beskrivelser av en barndom fylt av turbulens, vold og traumer. På norsk ble en lignende formulering nylig lansert i en kronikk i Dagens Medisin den 10. mai 2007 av en rekke av våre fremste medisinere ved universitetet i Tromsø (Nordhov et al., 2007). De bruker ordet «barndomsforgiftning», og deres utgangspunkt er nettopp hvor mange som var blitt syke voksne i den nevnte ACE-studien.

... da kommer jeg farlig nær tanken om at historien om den moderne barndommen også er beretningen om brist på empati med barn som lider

Hvordan får jeg til at alt dette er tegn på at vi har glemt barndommen? Det får jeg til. For egentlig handler ikke studiene om barn. De handler om skadde og syke voksne. Det er de voksne det er synd på. Det er deres helseskader vi skal spare dem og samfunnet for. Og her er penger å tjene, masse penger!

I denne sammenheng har det vært ganske tankevekkende for meg å lese om lignende «bevegelser» i vår nære fortid. Omkring 1890 oppsto Liverpool Society for Prevention of Cruelty against Children. Den ble snart både en nasjonal og en europeisk bevegelse på statlig nivå, og før århundreskiftet var den etablert i USA. De hadde faktisk oppdaget barndommen. De som skulle bygge de nye, moderne nasjonene inn i vår tid. De var fullt klar over at de i sine statsbygg ikke kunne huse så mange syke, sinnssyke, alkoholisererte og kriminelle. De var like klar over at det kunne de forhindre ved å bedre barndommen.

Den glemte barndommen er *barndommen som barn*. De foreslåtte programmene for bedre «detection and protection» ville riktignok gjøre livet som barn bedre, men det var ikke blant de

sentrale argumentene. Verken nå eller den gang for over hundre år siden. Empatien med barn som led, ble overlatt til litteraturen om de elendige og vergeløse. Sett med mine øyne var og er det et svik at barnets lidelser som barn, og barndommens egenverdi, ikke blir ansett som sterkt nok stoff til å tjene som spydspiss, men havner i bakleksa som tapt energi. Og da kommer jeg farlig nær tanken om at historien om den moderne barndommen også er beretningen om brist på empati med barn som lider. Er det faktisk sannsynlig at barndommen må undertrykkes og «glemmes», for ikke å true oppmerksomheten og dermed ressurstilgangen til sterkere grupper? Er det slik at vi ikke bare passivt overser og glemmer, men mer at vi aktivt verner oss mot de konsekvensene vi måtte ta dersom vi virkelig tok grusomheter i barndommen inn over oss? Eller er forklaringen den at det blir for voldsomt for oss? Vi rett og slett flykter fra lidelsene i barndommen, til mer håndterbar omsorg for fremtidige femtiåringer som drikker og røyker så mye at de får hjerteproblemer i tillegg til sine depresjoner?

Min gode venninne Alis, som nå er blitt 60 år gammel, hadde polio som barn. En reell forgiftning forårsaket av poliovirus med halvveis lammelser i ekstremitetene, verst i venstre arm og ryggen. Hennes sykehusinnleggelse og møter med behandlerne var rene barnemishandlingen. Et forsøk på en unnskyldning om at det er over femti år siden, og at vi ikke visste bedre, er fullstendig nonsens. Det dreiet seg om overgrep og mishandling gjennom flere år. Punktum. Hvordan har Alis det i dag? Hva er det som er verst for henne nå som godt voksen? Hun har angst fra tid til annen. Men den er så avgrenset assosiert til leger, sykehus og medisinsk behandling, og så lite generalisert til det gode liv for øvrig, at den kan hun leve med.

Det hun ikke kunne leve med, som hun derfor hele tiden har måttet holde på armlengdes avstand, var tankene og minnene om hva de gjorde mot et barn. Og at de ikke kunne tilgis fordi de visste hva de gjorde. De visste at de gjorde et barn fortred. Det var og er barndomsforgiftningen hennes. Jeg har alltid tenkt på Alis som et av de mest positive og livsglade mennesker jeg kjenner. De som er blitt kjent med henne ved å fornærme henne eller mannen hennes, mener noe helt annet. Apropos mannen hennes, så forsto han at det var mulig i ettertid å håndtere erindringene om de giftige legene og deres medhjelpere. Gjennom uker og måneder satt han empatisk og tålmodig og skrev ned og dokumenterte forgiftningen. Dag for dag og slag for slag. Resultatet ble boken *Filledukke* – (Lorentzen, 2002) – en bok som burde stå på pensumlisten for så vel barnepsykologer som barneleger. Slik at vi og de aldri glemmer barndommen mens den pågår!

Kjennskapet og vennskapet med Alis har fått meg til å tenke på at senvirkningene av polio, som slett ikke er lette, dem har hun kunnet leve med. Angsten fra sykehuset har vært håndterbar i voksenlivet. Det som ikke var til å leve med, før boken, var at de ga helt faen i at hun var et vergeløst barn. Det at hun som barn ble mishandlet av voksne i stedet for å være beskyttelsesverdig. Det vil jeg fortsette å tenke på når barn lider. Samtidig som jeg vil berømme både Alis og Gustav for at de skrev en hel bok for å fortelle meg dette.

Referanser

- Felitti, V. J. et al. (1998) The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14, 245–258.
- Hammersley, P. & Read, J. (2006) Child abuse can cause schizophrenia. Press release University of Manchester, www.mhs.manchester.ac.uk.
- Nordhov, Solveig Marie et al. Tiden leger ikke alle sår. *Dagens Medisin*, (2007).
- Lorentzen, Nordhov, S. M. et al. (2002). *Filledukke*, Oslo: Kagge Forlag.